

O GRADNJI SAKRISTIJE PRVOSTOLNE CRKVE ZAGREBAČKE.

Prigodom tatarske provale porušenu stolnu crkvu uskrisio je opet biskup Timotej (1262—1287). On se može smatrati zasnovateljem i graditeljem njezinoga svetišta, dviju pobočnih apsida ili kapela te sakristije, u kojoj je na dan 21. travnja 1275. posvetio žrtvenik na čast sv. apoštolima Petru i Pavlu. Sakristija, kako pripovijeda Ivan Tkalčić,¹ bila je podijeljena u dvoje, u tako zvanu vanjsku, koju je rabilo svećenstvo, i u nutarnju, koja je služila za arhiv, za pohranu sv. moći, crkvenoga posuda i ruha. Prva (vanjska) još i danas postoji, a potvrđuju to freski, od kojih su nam se neki do danas sačuvali, a koje možemo pripisati Timotejovu vremenu. Freski, slikani posve u duhu bizantinskom, otkrivaju već utjecaj preokreta u umjetnosti, koji počima u trinaestom vijeku, a ide za slobodnijom obradbom predmeta i odstranjenjem ukočenosti u izradbi figura.

Drugi dio sakristije, tako zvana nutarnja sakristija postojala je po Tkalčiću samo do biskupa Martina Borkovića (1667—1687). Velike nezgode, koje su zadesile tečajem vijekova stolnu crkvu zagrebačku, bez dvojbe su oštetile i ovaj dio sakristije, tako da se je smatrao taj zaslužni biskup ponukanim, da sagradi iz nova taj dio.

Tkalčić spominje u svom već napomenutom djelu, da je dao biskup Borković probiti otvor na istočnoj strani sakristije, t. j. na onom mjestu, gdje je stajao prvobitni oltar sv. Petra i Pavla, te joj pridodao od tesana kamena cijelu apsidu, postaviv u nju drveni oltar na čast ove dvojice apoštola. On je tu svoju tvrdnju crpao iz Bengera² te iz Kovačevića³, koji kaže: »Eidem basilicae amplum adiecit sacrarium ex scisso lapide, non sine magnis summarum expensis extructum; illudque ara sub invocatione divorum Petri et Pauli apostolorum illustravit.« No nepoznat mu je bio sam ugovor, što ga je biskup Borković sklopio dne 19. srpnja 1676. sa graditeljem Ivanom Monginom, građaninom optujskim, bez dvojbe Talijanom, koji je to djelo izveo.⁴ Taj ugovor pripovijeda, tko je taj dio prigradio, kada, uz koju cijenu i pod kojim uvjetima, pa scijenim, da ne će biti bez koristi, ako ga ovdje doslovce priopćim. Ugovor glasi:

¹ »Prvostolna crkva zagrebačka nekoć i sada« str. 112.

² »Annal. Ord. s. Pauli« sv. II. str. 244. Miscell. u arhivu jugoslavenske akademije.

⁴ »Conuentio pro sacristia nova ecclesiae cathedralis S. Stephani regis Zagrabiae« u nadbiskupskom arhivu gl. Iuridica vol 16. br. 1454.

Nos Martinus Borkovich, episcopus ecclesiae zagrabiensis et beatæ virginis Mariæ de Topuzka abbas, sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliarius etc. declaramus per praesentes: Quod cum egregio Ioanne Mongyno magistro murariorum et cive petouiensi pro amplianda sacristia ecclesiae nostrae cathedralis sancti Stephani regis conuenerimus in hunc modum: Et imprimis praefatus magister pro ampliacione dictae sacristiae in longitudine minus uno cubito, in latitudine uero ac altitudine aequale, cum antiqua sacristia novum a fundamento ex quadratis lapidibus, tam ab afforis quam ab intus, de media petra venerabilis capituli excisis cum duabus ab aquilone et alijs duabus majoribus ab oriente fenestris aedificium eriget. Secundo idem magister et architectus in dicto nouo aedificio pro sustentando fornice ex durioribus saxis columnas et arcus similes per omnia antiquae sacristiae columnis et arcubus per peritum magistrum lapicidam efformare et supponere, sicut etiam circa fenestras ac pro cimis similia duriora et solidiora saxa contra ignem adhibere erit obligatus. Tertio pro erruendis ac poliendis lapidibus tam ex petra venerabilis capituli, quam etiam alijs durioribus saxis, ad perficiendum totum praemissum aedificium idem magister murarius pro parte et solutione sua in arte bene peritos lapicidas adinuenire et conducere tenebitur; vecturae autem dictorum necessariorum lapidum, arenae et calcis aliorumque materialium eidem magistro a nobis administrabuntur. Quarto ut hoc aedificium cum meliori commoditate et facilitate citius (nimirum ad festum omnium sanctorum anni praesentis) erigatur, operarios cum quibus et fundamenta parietum muri effodiet et totum opus perficiet, ueluti a se solo dependentes sua pro dexteritate conducere et soluere debet. Quinto aedificium perfectum et intrinsece lateribus decenter stratum tegulis latericeis desuper circumcirca ita claudet, ut ignis impetus ex neutra parte possit subintrare. Nos uero pro labore ac perfectione totius huius aedificii praelibato magistro quingentos sexaginta florenos rhenenses, ac etiam pro finali coronide quatuor talleros imperiales aut duos majales dandos et exhibendos beneuole promittimus, ita tamen, ut in computum dictorum quingentorum sexaginta florenorum rhenensium ipse magister murariorum suique laboratores in frumento et uino aliisque necessarijs toto tempore aedificationis uictualia a nobis percipiant. Et hanc conuentionem inter nos ac suprascriptum magistrum factam et celebratam manus nostrae subscriptione sigillique ordinarii impressione roboratam esse uoluimus. Datum Zagrabiae in arce nostra episcopali die decima nona mensis Julij anno domini millesimo sexcentesimo septuagesimo sexto.

Fr. Martinus Borkovich
Eppus Zagrabiensis m p.

L. s.

Io Ioannes Mongino Confeso
comme squa.

L. s.

Iz toga ugovora saznajemo, kako velika je bila prigradnja, da se je kamen vadio iz kaptolskoga kamenoloma, da je taj dio imao četiri prozora i da je bio presvođen i građen poput staroga dijela sakristije. Pače ako bi se doslovce uzele riječi »pro amplianda sacristia ecclesiae nostrae cathedralis«, mogli bismo ustvrditi, da ne stoji ona tvrdnja Tkalčićeva, da je bila stara sakristija podijeljena u dvoje, u vanjsku i u nutarnju, već da je stara sa-

kristija zauzimala samo onaj prostor, koji on označuje s riječima vanjska sakristana i koja je bila ukrašena freskima još iz doba Timotejeva. Pa da se i ne hvatamo samo za riječi »pro amplianda sacristia«, nema dvojbe, da bi ugovor spominjao rušenje starih zidina i staru građu, koja bi se možda i mogla upotrijebiti, a o svemu tome šuti, a napose spominje »fundamenta parietum muri effodiet«. Držim stoga da je postojala do vremena Borkovićevih samo stara sakristija (koju Tkalčić označuje riječima vanjska sakristana), a Borković ju je, budući je bila premalena, proširio i povećao.

Čitavu gradnju morao bi majstor Mongino dovršiti do Sesveta g. 1676. Kako vidimo iz bilježaka Borkovićevih, koji je bilježio, kada je majstoru predumio koju svotu ili mu doznačio žita, vina ili masti, on je gradnju otpočeo u srpnju g. 1676., a dovršio ju tekar u studenom dođuće godine. U tu prigradnju dao je staviti g. 1690 kanonik čuvar poznati Ivan Znika nove ormare za crkveno i kanoničko ruho, koje je izradio stolar Ivan Tačker.

Po Borkoviću prigradeni dio sakristije stajao je sve do biskupovanja Aleksandra Alagovića (1829–1837), koji je dao Borkovićevu dosta ukusnu prigradnju srušiti i prizidao sakristiji novu oveću ali neukusnu gradnju. Prigodom obnove prvostolne crkve odstranio je arhitekt Bollé ovaj dio i dogradio staroj sakristiji u gotskom slogu novi od tesana kamena. U nj je postavio na kamenitoj menzi drveni triptih, popravljen u Beču od umjetnika Schelaina, koji je nekoć bio na oltaru sv. Gervazija i Protazija, a u novije doba u kapeli sv. Križa.

Janko Barlè.